

Landsdelen : omstilling.

INNLEDNINGSFØREDRAG VED ØKONOMIDAGENE I NORD-NORGE
I BODØ, TIRSDAG 16. OKTOBER 1984

Innledning

La meg først få uttrykke stor glede over å få denne anledning til å være tilstede ved åpningen av Økonomidagene i Nord-Norge, - som forhåpentligvis bare er det første i rekken av arrangementer med sikte på å fremme kompetanseoppbyggingen på dette viktige felt i en landsdel med både særlige problemer og særlige muligheter.

Gode faglige miljøer er av avgjørende betydning for næringsutviklingen, - og derved også for sysselsetting og bosetting. Det er derfor all grunn til å gratulere arrangører og deltagere med at det nå blir tatt et viktig skritt på veien mot å skape et dynamisk økonomimiljø på et faglig høyt nivå i Nord-Norge. Sammen med etableringen av siviløkonomutdannelsen i Bodø, vil Økonomidagene kunne være med å sikre at økonomisk ekspertise ikke blir noen minusfaktor i den videre utvikling av landsdelen.

Mitt oppdrag er å redegjøre for hvorledes Regjeringen gjennom forslagene til stats- og nasjonalbudsjett for 1985 kan bidra til den ønskede omstilling i landsdelen. Innledningsvis er det imidlertid naturlig å understreke at omstilling og vekst aldri kan komme som et resultat av myndighetenes politikk alene. Hvis ikke næringslivet selv har nok gode idéer, initiativ, og vilje til å satse på nyetableringer, produktutvikling og produktivitetsfremmende tiltak, er det ikke den stat i verden som kan

få til en positiv utvikling. Men nå opplever vi at initiativ og dynamikk vokser. Og myndighetene gjør adskillig for å støtte dette klimaskifte, og stimulere til vekst og omstilling.

La det imidlertid også være minnet om at det viktigste bidrag fra myndighetenes side alltid vil være den generelle økonomiske politikk. Positive omstillinger forutsetter bedret lønnsomhet, og øket lønnsomhet er igjen avhengig av bedret konkurransevne og mindre inflasjon.

Og det er nettopp disse hensyn som ligger til grunn for utformingen av Regjeringens økonomiske opplegg for neste år. Hovedmålet er fortsatt å bidra til arbeid for alle og å trygge og videreutvikle velferdssamfunnet. Budsjettopplegget tar derfor sikte på å stimulere aktivitet og sysselsetting, samtidig som hensynet til pris- og omkostningsutviklingen tillegges nødvendig vekt.

Vekstpakke

På samme måte som 1984-budsjettet inneholder opplegget for 1985 en lang rekke forslag og tiltak for å stimulere til øket vekst og omstillinger i produksjonslivet.

Selektive støttetiltak som bremser nødvendig tilpasning til virkeligheten trappes ned, samtidig som de generelle rammevilkårene for industrien og næringslivet forøvrig bedres. Det blir blant annet foreslått nye

lettelser i bedriftsbeskatningen på ca. 455 millioner kroner på årsbasis, slik at de samlede lettelser i bedriftsbeskatningen gjennom perioden 1982 - 85 kommer opp i vel 2,3 milliarder kroner. I tillegg kommer den foreslåtte reduksjon av den personlige inntektsskatt, som også vil ha positive virkninger for produksjonslivet.

Vi forutsetter at partene i arbeidslivet tar hensyn til lettelsene i personbeskatningen ved inntektsoppgjørene. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å gjenta også den del av denne forutsetning som innebærer at de som får forholdsvis størst skattelettelse, bør få tilsvarende mindre lønnstillegg i forhold til andre.

Regjeringen foreslår blant annet:

- at satsene for beregning av avsetning til konsolideringsfond i bedriftene økes fra 20 til 22 prosent både for aksjeselskaper og selvstendig næringsdrivende, med virkning for inntektsåret 1984.
- at det gjennomføres lettelser i formuesskatten både for aksjeselskaper og for personlig formue. Arveavgiften blir også redusert.
- at arbeidsgiveravgiften reduseres i avgiftssone 4 (Nord-Troms og Finnmark) med 1 prosentenheter og i avgiftssone 3 (resten av Nord-Norge) med 0,5 prosentenheter.

Når det gjelder avgifter og takster har Regjeringen valgt en linje som i gjennomsnitt innebærer vesentlig

mindre enn prisjustering av satsene. Av spesiell interesse for næringslivet, vil jeg nevne at lastebilavgiften avskaffes, at det ikke blir noen avgiftsøkning på superbensin, at prisen for tellerskritt blir reduisert, en ytterligere reduksjon av teletakstene i Finnmark og Nord-Troms, og at brevporto stiger klart mindre enn priser og lønninger. Avgifts- og takstopplegget for neste år betyr derfor en reell reduksjon av utgifter til offentlige avgifter og takster i forhold til forventet inntekt.

Et annet element som er av vesentlig betydning i vekstsammenheng er tilgangen på kapital til næringslivet. Som kjent har Regjeringen allerede gjennomført en rekke tiltak som har bidratt til at aksjemarkedet kan føre mer kapital til bedrifter. Dette vil vi nå føre videre ved å gjøre det lettere å fremskaffe aksjekapital til nyetableringer ved at aksjonærene i nystartede selskaper gis anledning til å trekke fra underskudd i selskapet i sine egne inntekter.

Ordningen med aksjesparing med skattefradrag blir forbedret ved at bindingstiden for sparebeløpene reduseres fra 5 til 4 år. Regjeringen arbeider videre med å utvide spareordningen til også å omfatte individuelle aksjekjøp, men det krever mer tilfredsstillende kontrollordninger enn man hittil har funnet.

Regjeringen ser også meget positivt på de såkalte "venture capital"-selskaper. Vi har med interesse merket oss at det nå er etablert et selskap av denne typen i

Nord-Norge, såvidt jeg vet det første regionale risiko-kapital-selskap i Norge. Opprettelsen av en Børs II for små og mellomstore bedrifter er også et godt eksempel på arbeidet for å gjøre det lettere å skaffe ny aksjekapital.

Rammene for industrilån i statsbankene øker klart mer enn den samlede vekst i innvilgningsrammene. For eksempel er Industrifondets rammer øket betydelig, både når det gjelder de ordinære industrilån og forsknings- og utviklingslånene. Gjennom statsbankkrammene har Regjeringen lagt forholdene godt til rette for å bedre tilgangen på langsiktig kapital i forbindelse med arbeidet for øket omstilling, nyskapning og nyetablering i industrien.

Et særlig viktig element i Regjeringens "vekstpakke" er satsingen på forskning og utvikling. Det er nødvendig at både privatfinansiert og offentlig finansiert forskning og annen teknologisk utvikling vokser. For 1985 viser tallene en reell økning i den offentlige forskningsinnsats på 3 til 4 prosent, når tippemidlene er regnet inn.

Regjeringen har sett det som ønskelig å få til en spesiell satsing på felter som må antas å få særlig stor industriell eller samfunnsmessig betydning, og på områder hvor naturgitte eller markedsmessige forhold ligger spesielt godt til rette for norsk produksjon.

Regjeringen har derfor - i samarbeide med NTNØ og Industrifondet - utpekt informasjonsteknologi, materialteknologi, offshoreteknologi og havbruk som spesielle

satsningsområder. For 1985 er det avsatt 400 millioner kroner til disse områdene. Det er også lagt vekt på å finne frem til ordninger som medfører betydelig finansiell medvirkning fra de bedrifter som deltar. Over en 3-års periode regner man med en satsning på anslagsvis 2 milliarder kroner til de 4 nevnte spesielle satsningsområdene.

Forsknings- og utviklingsarbeidet på andre områder vil bli videreført i omtrent samme omfang som tidligere. Det er altså veksten i forskningsinnsatsen som i første rekke skal kanaliseres til de utvalgte satsningsområder.

Regjeringen legger også stor vekt på at universitets- og høyskolemiljøene bidrar til vekst- og nyskappingsprosessen i næringslivet, og støtter aktivt opp om en slik utvikling, blant annet ved å arbeide for en oppmykning av institusjonenes interne disposisjoner og tilførsel av midler til prioriterte områder.

Barrierene mellom universitets- og forskningsmiljøene og næringslivet bør brytes ned så langt råd er. Erfaringene fra USA viser at et aktivt samspill mellom universitetsmiljøene og næringslivet er avgjørende for en vellykket nyskappingsprosess. Også i Norge er vi i ferd med å få en sterkere positiv såkalt "spin off" fra universitetsmiljøene, blant annet ved etablering av høyteknologibedrifter. Vi har med glede merket oss at det er opprettet en forskningsstiftelse ved Universitetet i Tromsø. Her burde mulighetene ligge vel til rette for et aktivt innovasjons-sentrum, et slags "Nord-Norges

Silicon Valley", som kan gi store og interessante vekstmuligheter for landsdelen.

I budsjettet blir det også foreslått et program for kompetanseøkning og øket anvendelse av ny teknologi i små og mellomstore bedrifter. Programmet retter seg i hovedsak mot industri- og håndverksbedrifter med opp til 50 ansatte og er forutsatt å gå over 4 år. For startåret 1985 er det avsatt vel 40 millioner kroner til dette.

Det er naturlig samtidig å nevne Regjeringens innsats for å bygge ut høyere utdanning, spesielt på de områder som er av særlig betydning for næringslivets utvikling. Når det gjelder Nord-Norge, tar man sikte på at siviløkonomutdannelsen i Bodø kan settes igang høsten 1985, - med 50 studenter i første omgang.

Universitetet i Tromsø bør også styrkes. Våren 1984 ble det oppnevnt et utvalg til å vurdere den videre utbygging. På grunnlag av utvalgets arbeide så langt er det allerede i høst satt igang undervisning i juridiske fag, - med sikte på videre utbygging av et juridisk studium.

Det siste element i Regjeringens "vekstpakke" som jeg gjerne vil nevne, er arbeidet for å styrke eksporten av norske varer og tjenester. 1985 er utpekt til et Eksportens år, for å styrke næringslivets eksportarbeid. Vi regner med at de offentlige bidrag til Eksportåret

blir fulgt opp med en tilsvarende satsing fra næringslivets side, slik at det samlet blir en betydelig sterkere satsing på det eksportfremmende arbeide.

Distriktspakken

I tillegg til en generell økonomisk politikk som bidrar til å styrke næringslivet og fremme vekst og omstilling, er det også nødvendig med en målrettet distriktspolitisk innsats. De distriktspolitiske tiltak er derfor gitt høy prioritet i budsjettet. Regjeringen prioriterer Nord-Norge, med sikte på et mer variert og fremtidsrettet grunnlag for sysselsetting og bosetting i hele landsdelen.

Blant de viktigste distriktspolitiske tiltak er:

- Arbeidsgiveravgiften blir som nevnt foreslått redusert både i sone 3 og 4. Tilsammen innebærer dette en lettelse på ca. 120 millioner kroner om året.
- Innvilgningsrammen i Distriktenes Utbyggingsfond økes fra 770 millioner til 840 millioner kroner, samtidig som innvilgningsrammen for Postsparebankens samferdselslån blir øket fra 60 til 100 millioner kroner,
- Som nevnt blir teletakstene ikke bare redusert over hele landet, men også ytterligere redusert for det nordligste Nord-Norge.

- Det satses sterkt på veisektoren. For Nord-Norges vedkommende blir Veiplanen oppfylt med 103 prosent, - altså en sterk prioritering fra Regjeringens side. Dette resultat kommer i relieff når man husker på underoppfyllelsen av tidligere veiplaner. Dessuten blir det nå foreslått et ekstraordinært vei-investeringsprogram for Nord-Norge på 50 millioner kroner, som kommer i tillegg til de ordinære bevilgninger for 1985.
- Det blir bevilget midler til nye kortbane-flyplasser, blant annet i Værøy og Røst.
- Utbyggingsprogrammet for Nord-Norge økes med 15.7 prosent.
- Det særskilte fradrag i skattbar inntekt for skatteyttere i Nord-Troms og Finnmark økes.

---0---

En av de største regionalpolitiske utfordringer i årene som kommer, ikke minst i Nord-Norge, vil være å sikre sysselsettingen på en rekke av de ensidige industristeder. Regjeringen la i vår frem en stortingsmelding, hvor det blant annet blir foreslått at en særskilt beredskapsbevilgning for omstilling og utvikling kan komme til anvendelse i kommuner med ensidig industristruktur, og hvor det er aktuelt med større reduksjon av virksomheten ved hjørnestensbedriften.

En slik bevilgning kan benyttes til å omstille og omstrukturere hjørnestensbedriften til virksomhet som gir lønnsomhet og til å få etablert nye, varige og lønnsomme arbeidsplasser. I mange tilfeller vil både omstrukturering og nyetablering være nødvendig.

Stortinget har ennå ikke behandlet meldingen, men det er grunn til å tro at forslaget om en beredskapsbevilgning vil få støtte. Stortinget har jo allerede sluttet seg til tilsvarende opplegg når det gjelder Tysseådal og Fauske. Etter forslag fra Regjeringen har Stortinget også vedtatt at midler avsatt etter distriktskatteloven skal kunne brukes til tegning av aksjekapital til visse utpekte investerings- og utviklingselskaper, -altså nettopp den type selskaper som kan tenkes brukt i forbindelse med omstilling og utvikling på de ensidige industristeder. Dette vil også gjøre det lettere å oppnå at omstilling og nyetablering kan springe ut av lokalt engasjement og innsikt.

Et spesielt problem i denne sammenheng er de store statsbedriftene i Nord-Norge, som fortsatt krever meget betydelige uttellinginger fra statskassen. I 1984 ble det bevilget ca. 1.180 millioner kroner bare til Jernverket og A/S Syd-Varanger, mens det for 1985 foreløpig er foreslått bevilget 495 millioner kroner. Det reelle bevilgningsbehov for 1985 er nok dessverre betydelig større. Det er ikke i lengden mulig å fortsette med statlige overføringer i denne størrelsesorden til tiltak som ikke gir varig vekst. Det er derfor nødvendig å

komme videre i arbeidet for omstilling og omstrukturering, slik at kortsiktige krisehjelpsbevilgninger etterhvert kan bli overflødige på grunn av mer langsiktige tiltak. Det er gledelig å kunne konstatere at bedriftene arbeider iherdig med dette. Jeg vil gjerne nevne forslaget om samarbeide mellom Jernverket og Elkem som et positivt eksempel på den vilje til nytenkning og utradisjonelle løsninger som må til.

Olje i nord

Når mitt tema er "Landsdel i omstilling", ville det være unaturlig ikke også å understreke betydningen av, og perspektivene ved, oljevirkksomheten i Nord-Norge. Etterhvert er den jo øket sterkt. Både på Tromsøflaket og Haltenbanken er det gjort betydelige funn. Det er derfor grunn til å se med optimisme på den videre utvikling, selv om man aldri må glemme langsiktigheten av den.

Regjeringen vil ved kommende årsskifte tildele en del nye blokker i nord, og vi vil få en vesentlig utvidelse av leteområdene i nord i 10. konsesjonsrunde.

Det er satt i gang flere undersøkelser for å belyse mulige konsekvenser for blant annet fiskerinæring og sjøfugl på Troms II og Møre I. I budsjettet for 1985 er det satt av midler til konsekvensanalyser for åpning av nye områder utover disse to områdene. Samtidig vil Oljedirektoratets Harstad-kontor bli utbygget og den seismiske kartlegging vil bli ytterligere styrket.

I lys av de usikkerheter vi står overfor når det gjelder omsetningsmulighetene for gass, vil det være av spesiell interesse dersom man finner drivverdige oljeforekomster. Statoils funn på Tromsøflaket i forrige uke kan innebære interessante perspektiver i denne sammenheng.

Det er bare ved en feltutbygging at oljevirkksomheten vil kunne gi tilstrekkelig omfattende ringvirkninger, når det gjelder sysselsetting og det lokale næringslivs muligheter til å levere varer og tjenester. Det er Regjeringens klare ønske at nord-norske bedrifter skal kunne delta aktivt i oljevirkksomheten. Men dette stiller naturligvis store krav til den enkelte bedrifts kompetanse og evne til omstilling og nytenkning.

Dette er en prosess som myndighetene kan bidra til, - blant annet gjennom de vekststimulerende og distriktspolitiske tiltak som jeg nettopp har referert, og gjennom det bevisste arbeide som er satt i gang for å styrke industriens konkurransemuligheter og kompetanse. Men til syvende og sist er det opp til den enkelte bedrift selv å foreta de nødvendige markedstilpasninger.

Havbruk og fiskerinæring

Som jeg nevnte tidligere er havbruk ett av de fire vekstområdene som Regjeringen vil prioritere når det gjelder forsknings- og utviklingsarbeide. I alt vil det over offentlige budsjetter bli benyttet anslagsvis 70 millioner kroner til forskning og utvikling i havbruk i

1985, - altså en meget sterk økning av innsatsen i forhold til inneværende år. For å få en best mulig samlet utnyttelse av disse forskningsressursene, har Regjeringen vedtatt å etablere et rådgivende og koordinerende utvalg for havbruksforskningen.

Men også på andre områder arbeider Regjeringen for å legge forholdene bedre til rette for vekst i oppdrettsnæringen, som jo er av spesiell interesse for Nord-Norge. Regjeringen arbeider for en liberalisering av oppdrettsloven; men har allerede klart prioritert Nord-Norge når det gjelder tildeling av nye konsesjoner. For å bedre tilgangen på settefisk i Nord-Norge, har Fiskeridepartementet vedtatt å tildele konsesjon til alle søkere om settefisk-konsesjoner fra de 4 nordligste fylker. Jeg har også med interesse merket meg forslaget om å etablere et forskningssenter for akvakultur i Nord-Norge

Fra enkelte hold har det vært hevdet at den store interesse for oppdrettsnæringen har ført til at Regjeringen neglisjerer den tradisjonelle fiskerinæring. Dette er selvsagt ikke riktig, - tvertimot. Utgangspunktet for Regjeringens fiskeripolitikk er nettopp næringens betydning for å opprettholde bosetting og sysselsetting langs kysten. Staten har i dag et meget omfattende engasjement i fiskerinæringen, og myndighetene vil fortsatt ha et overordnet ansvar for næringsutviklingen.

I den situasjon fiskerinæringen nå er inne i, ser Regjeringen det som viktig å sette inn tiltak for å sikre sysselsetting og aktivitetsnivå i næringen, blant annet

ved at midlene over fiskeriatvanten bidrar til å styrke næringens reelle lønnsomhet. Av fiskeristøtten for 1984 ble det avsatt 85 millioner kroner til effektiviserings- og omstillingstiltak. Disse tiltakene vil bli søkt ført vidare i 1985.

Budsjettforslaget innebærer også en vidare utbygging av rettledningstjenesten og en økning av bevilgningene til fiskeriforskningsformål. Forholdene for en forsterket innsats på dette felt er jo også lagt godt til rette ved fullføringen av nybygget for Fiskeriteknologisk Forskningsinstitutt i Tromsø.

La meg også nevne at Fiskeribankens utlånsramme er satt til 300 millioner kroner i 1985, samtidig som Fiskerikreditt, som er det første nordnorske obligasjonsutstedende finansieringsselskap, vil komme i drift fra nyttår. Dette vil ytterligere øke kreditt-tilførselen til fiskerinæringen.

Fiskerinæringen står overfor store oppgaver og utfordringer i tiden som kommer, men jeg er ikke i tvil om at fiskerinæringen også har gode utviklingsmuligheter, ikke minst på grunn av den innsikt og innsatsvilje som preger næringens utøvere. En av utfordringene er behovet for forenkling av omsetnings- og eksportordningen. Regjeringen arbeider aktivt for å finne mer tidsmessige løsninger på dette område.

Avslutning

Jeg håper denne gjennomgåelsen av hovedtrekkene i Regjeringens opplegg for neste år har klart å formidle det som står for meg som selve hovedsaken: Regjeringen har lagt frem et offensivt budsjett for sysselsetting og vekst. Både gjennom de generelle tiltak og gjennom de mer spesielt Nord-Norge-rettede tiltak er grunnlaget lagt for fortsatt vekst og omstilling i nord-norsk næringsliv. Men de positive resultatene vi alle ønsker, er som nevnt også i høy grad avhengige av den aktive vilje til satsing og nyskapning som finnes i landsdelens eget næringsliv. Jeg ser blant annet Økonomidagene som et sikkert tegn på at nord-norsk næringsliv er fullt innforstått med utfordringene, og vil satse for å makte dem.

Lykke til med arrangementet videre, og med arbeidet for å vise i praksis at Nord-Norge virkelig er "mulighetenes landsdel".